

“Milliy o‘yinlar motivlari orqali bolalarda kompozitsion tafakkur va badiiy ijodiy qobiliyatni rivojlantirish”

Xidoyeva Mahliyo Bozor qizi

Navoiy davlat universiteti

“Dasgohli rangtasvir” ta’lim yo‘nalishi

4 - kurs “R”guruh talabasi

Annotatsiya: Maqolada milliy o‘yinlar motivlari tasviriy san’at darslarida bolalarda kompozitsion tafakkur va badiiy ijodiy qobiliyatni shakllantirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. O‘yinlar bolalarning fantaziyasini, harakat va ritmni his qilish qobiliyatini rivojlantiradi hamda san’at asarlarini yaratishda mustaqil qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Maqolada o‘yin motivlari asosida darslarni tashkil etishning metodik jihatlari va pedagogik ahamiyati yoritilgan.

Kalit so‘zlar: milliy o‘yinlar, tasviriy san’at, kompozitsion tafakkur, badiiy ijod, rang va shakl uyg‘unligi, pedagogik metodika.

Tasviriy san’at darslarida o‘quvchilarni kompozitsion tafakkur va badiiy ijodga o‘rgatish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Bu jarayonda milliy o‘yinlar motivlari samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. O‘yinlar bolaning tabiiy harakatini, hissiyotini va fantaziyasini uyg‘unlashtiradi, shu bilan birga san’at asarlarini yaratishda ijodiy qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Milliy o‘yinlar o‘zbek xalqining ma’naviy merosi, urf-odatlar va estetik didini aks ettiradi. “Kurash”, “Chillak”, “Qiz quvdi”, “Arqon tortish” kabi o‘yinlarda mavjud ritm, dramatik effekt va harakat ketma-ketligi tasviriy san’at darslarida kompozitsion tafakkur, rang uyg‘unligi va harakat ifodasini o‘rganish uchun tabiiy manba hisoblanadi.

Shovdirov S.A. (2017, 2024) o‘z tadqiqotlarida san’at ta’limida o‘quvchini faollashtirish, mustaqil fikrlashga va ijodiy izlanishga yo‘naltirish zarurligini ta’kidlaydi. Shu nuqtai nazardan, milliy o‘yinlar motivlarini qo‘llash nafaqat didaktik, balki pedagogik va estetik samaradorlikni oshiruvchi vosita hisoblanadi.

Milliy o‘yinlar motivlari bolalarda kompozitsion tafakkur va badiiy ijodiy qobiliyatni rivojlantirishning samarali vositasidir. Ular bolalarning harakat va hissiyotini uyg‘unlashtiradi, fantaziyaning rag‘batlantiradi va san’at asarlarini yaratishda mustaqil qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Tasviriy san’at darslarida o‘yin motivlarini qo‘llash o‘quvchilarga kompozitsiya, ritm, rang va shakl uyg‘unligini o‘rganish imkonini beradi.

Masalan, “Kurash” o‘yini rasmga tushirish jarayonida o‘quvchi markaziy nuqta, asosiy va ikkinchi darajali obrazlarni aniqlaydi, harakat yo‘nalishini belgilaydi va dramatik effektini tasvirlaydi. Shu bilan birga, u kuch, plastika va muvozanatni his

qiladi. Bu jarayon bolada kompozitsion tafakkur va badiiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

“Qiz quvdi” o'yinida esa harakatning ketma-ketligi, fazoviy nisbatlar va emotsional kayfiyat asosiy ahamiyatga ega. O'quvchi o'yinda yuzaga kelgan dramatik lahzalarni rang, shakl va yorug'lik-soya orqali ifodalaydi. Bu orqali u nafaqat texnik jihatdan, balki hissiy va estetik jihatdan rasm yaratishni o'rganadi.

O'quvchilarning badiiy tafakkurini shakllantirish jarayonida o'yin sahnasini chizish yoki eskiz qilish muhim o'rin tutadi. Bola o'yin voqeasini kuzatadi, tahlil qiladi va badiiy shaklga keltiradi. Bu jarayon tafakkur, idrok va ijodiy ifodaning uyg'unlashuvini ta'minlaydi. Shu bilan birga, o'yin motivlari bolalarda fantaziya va ijodiy tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi.

Shovdirov S.A. (2024) o'z ilmiy ishlarida san'at darslarida o'quvchini mustaqil fikrlashga va badiiy izlanishga yo'naltirish zarurligini ta'kidlaydi. Milliy o'yinlar motivlari shu vazifani bajarishda tabiiy vosita hisoblanadi. O'quvchilar o'yin sahnasini chizish jarayonida asosiy g'oya va uning hissiy ifodasini aniqlaydi, kompozitsion yechim topadi, rang va shaklni uyg'unlashtiradi.

O'yin motivlarini qo'llash bolalarda estetik idrokni shakllantiradi va ularning san'at asarlarini yaratishdagi mustaqilligini oshiradi. Masalan, “Arqon tortish” o'yini orqali bolalar jamoaviy ishlash, do'stlik va mehnatsevarlikni anglaydi. “Chillak” o'yinida esa ritm, muvozanat va harakat hissi rivojlantiriladi. Shu tariqa, o'quvchi o'z asarini yaratishda nafaqat badiiy, balki ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini ham aks ettiradi.

Tasviriy san'at darslarida o'yinli metodlarni qo'llash jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda o'quvchilarga o'yin mazmuni tushuntiriladi va uni vizual materiallar orqali tahlil qilish taklif etiladi. Ikkinchi bosqichda o'quvchilar o'yinni chizish yoki eskizlash orqali harakat, fazo va obrazlarni o'rganadi. Uchinchi bosqichda esa rang, faktura va kompozitsion elementlar bilan ishlash, o'z ijodiy qarorlarini qo'llash amalga oshiriladi.

O'quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirishda o'yinli metodlar darslarni qiziqarli va hayotiy qiladi. Bola rasm chizish jarayonida o'yinning ruhini, dramatik lahzalarini va hissiy kayfiyatini ifodalaydi. Shu tariqa u san'atni hayotiy tajriba sifatida anglaydi, badiiy tafakkur va estetik didni rivojlantiradi.

Milliy o'yin motivlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasini ham shakllantiradi. Ular o'yinda sodir bo'layotgan voqealarni tahlil qiladi, harakat va obrazlar orasidagi bog'liqlikni anglaydi, shuningdek, badiiy qarorlarni ijodiy tarzda amalga oshiradi. Shu tariqa o'quvchilar nafaqat texnik ko'nikmalar, balki tafakkur va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, o'yin motivlari bolalarda milliy o'zlikni anglash, xalqona qadriyatlar va urf-odatlariga hurmatni shakllantiradi. Ular o'z xalqining madaniy merosi

bilan tanishadi va san'at orqali uni ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa estetik tarbiya va ma'naviy tarbiyaning uyg'unlashuvini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilar ijodiy tafakkurini yanada rivojlantirish mumkin. Masalan, o'yin sahnasini video yoki raqamli tasvirlar orqali tahlil qilish, interfaol mashg'ulotlarda kompozitsion va rang yechimlarini tajriba qilish imkonini beradi.

Shunday qilib, milliy o'yinlar motivlari tasviriy san'at darslarida bolalarda kompozitsion tafakkur va badiiy ijodiy qobiliyatni rivojlantirishning samarali vositasidir. Ular bolalarda fantaziya, harakatni tushunish, rang va shakl uyg'unligini his qilish, hissiy ifoda va milliy qadriyatlarni anglash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Milliy o'yinlar motivlari tasviriy san'at darslarida bolalarda kompozitsion tafakkur va badiiy ijodiy qobiliyatni shakllantirishda muhim pedagogik vositadir. Ular bolalarning fantaziyasini, harakatni his qilish qobiliyatini, rang va shakl uyg'unligini rivojlantiradi hamda san'at asarlarini yaratishda mustaqil qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

O'yin motivlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarda estetik did, ijodiy tafakkur, dramatik ifoda va milliy qadriyatlarni anglashni rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilarda jamoaviy ishlash, o'z fikrini ifodalash va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi.

Shovdirov S.A. va boshqa pedagog olimlarning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, milliy o'yinlar motivlarini qo'llash darslarni qiziqarli va hayotiy qiladi, o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning badiiy tafakkurini mustahkamlaydi. Shu bois, milliy o'yinlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar tasviriy san'at ta'limida pedagogik, estetik va ma'naviy ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter Education & Global Study*. – 2024. – № 1. – P. 8–14.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // *AIP Conference Proceedings*. – 2025. – Vol. 3268. – № 1. – P. 070035.
5. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.

6. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
7. Hasanov M. (2022). *Milliy o'yinlarning tasviriy san'atdagi ifoda imkoniyatlari*. Toshkent: Fan.
8. Karimova N. (2021). *San'at va xalq o'yinlari uyg'unligi: metodik tavsiyalar*. Navoiy: NDPI nashriyoti.
9. Mirzayev A. (2002). *Kompozitsiya asoslari va badiiy tafakkur*. Toshkent: San'at.
10. Rasulov S. (2020). *Estetik tarbiya va ijodiy tafakkur: pedagogik yondashuvlar*. Toshkent: Ta'lim.